

Bodø kommune
Postboks 319
8001 Bodø

Saksbehandler: Hege Rasmussen
e-post: fmnohra@fylkesmannen.no
Tlf: 75 53 15 56
Vår ref: 2007/5032
Deres ref:
Vår dato: 02.07.2014
Deres dato: 12.06.2014
Arkivkode: 461.2

Avløpsaksjon 2014 – oversendelse av rapport

Vi viser til tilsyn gjennomført ved Bodø kommune Byteknikk 26. juni 2014.

VEDTAK

*Med medhold i lov av 13. mars 1981 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) § 49 bes Bodø kommune om å redegjøre skriftlig til Fylkesmannen for de tiltak som er gjennomført for å rette opp registrerte avvik **innen 1. september 2014**. Hvis ikke avvikene da er rettet opp, må redegjørelsen inneholde en tidfestet, forpliktende plan for hvordan disse skal rettes opp.*

Dersom Fylkesmannen ikke har mottatt tilbakemelding innen fristen som er satt kan det bli aktuelt å ilegge tvangsmulkt. Et vedtak om tvangsmulkt vil fattes med hjemmel i forurensningsloven § 73.

Under tilsynet ble følgende avvik påvist:

Avvik 1 Overordnede målsetting for avløpsanleggene er mangelfull

Avvik 2 Kommunen har ikke gjort tilstrekkelige forberedelser for å tilpasse avløpsanleggene til framtidige klimaendringer

Avvik 3 Miljørisikovurdering for avløpsanleggene er ikke tilfredsstillende

Avvik 4 Kommunen overholdt ikke rensekravene for utslipp til vann i 2013

Avvik 5 Overløp av urensset kloakkvann håndteres ikke tilfredsstillende

Det er også registrert 3 anmerkninger.

BAKGRUNN

Tilsynet var en del av den nasjonale kontrollaksjonen for avløpsanlegg som omfattes av forurensningsforskriften kapittel 14. Kontrollaksjonen er i regi av Miljødirektoratet og kontrollene gjennomføres av fylkesmannsembetene. Hensikten med aksjonen er å kontrollere om kommunene har satt klare mål for avløpsanleggene sine og vedtatt forpliktende handlingsplaner for å nå disse målene. Det er også høyt fokus på klimatilpasning og risikovurdering gjennom bruk av ny ROS-veileder. Kontrollen er for øvrig ikke en total gjennomgang av organisasjonen, men en stikkprøvekontroll på utvalgte tema.

Avvik betegnes som overtredelse av krav fastsatt i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen.

Anmerkning er andre forhold som tilsynsetaten mener det er nødvendig å påpeke for å ivareta helse-, miljø- og sikkerhet.

Dokumentgrunnlaget for kontrollen var:

- Utslippstillatelse for Bodø kommune, datert 25.03.2008
- Lov om vern mot forurensninger og om avfall, av 13.3.1981
- Forskrift om begrensning av forurensning, av 1.6.2004
- Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter, av 6.12.1996

GJENNOMFØRING

Tilsynet ble gjennomført ved Bodø kommune Byteknikk 26. juni 2014. Deltakere ved tilsynet var Gisle Nordvik, Roger Brækkan og Ståle Enge. Fra Fylkesmannen deltok Hege Rasmussen (tilsynsleder) og Anette Pettersen.

Det ble først gjennomført en samtale der kommunen ble bedt om å svare på en del spørsmål knyttet til oppfølgingen av aktuelt regelverk. Det ble også foretatt en befaring på Kvalvikodden renseanlegg. Til slutt ble det gitt en kort muntlig redegjørelse over registrerte funn, og informasjon om videre oppfølging av saken.

De temaene som ble tatt opp ved tilsynet var:

- mål og strategi for avløpssektoren
- handlingsplaner / saneringsplaner
- klimaendringer og klimatilpasning
- overløp
- ledningsnett
- akkreditert prøvetaking
- etterleving av rensekrav
- driftsstabilitet i renseanlegg
- risikovurdering av avløpsanlegget
- resipientovervåking

REGISTRERTE AVVIK OG ANMERKNINGER

Avvik 1   **Overordnede målsetting for avløpsanleggene er mangelfull**

Referanse   **Forskrift om internkontroll § 5 punkt 4 (sette mål for ytre miljø)**
Forurensingsforskriften § 14-5 Avløpsnett
Forurensingsforskriften § 14-10 Utforming og drift av renseanlegg

Kommentar

Det er satt ikke satt mål for Bodø kommunes arbeid på avløpsområdet. Det er et viktig element i internkontrollarbeidet at man har ei målsetting å jobbe mot, herunder funksjonsmål for anleggene. Denne må være konkretisert på et slikt nivå at man har målbare parametere slik at man kan registrere graden av måloppnåelse. På denne måten kan kommunen jobbe aktivt for å forbedre seg på de ulike områdene.

Avvik 2   **Kommunen har ikke gjort tilstrekkelige forberedelser for å tilpasse avløpsanleggene til framtidige klimaendringer**

Avvik fra   **Forurensingsforskriften § 14-10 Utforming og drift av renseanlegg**
Forskrift om internkontroll § 5 punkt 6 (risikovurdering)
Forskrift om internkontroll § 5 punkt 7 (forebygge overtredelser)

Kommentar

Kommunen har ikke undersøkt hvordan avløpsanleggene vil bli påvirket mht fremtidige klimaendringer. Det har vært vanlig i avløpssektoren å dimensjonere anleggene ved å legge på en faktorverdi, angitt i kommunalteknisk norm, som skal ta høyde for fremtidig økte vannmengder.

Det er imidlertid forventet at det skal gjøres konkrete vurderinger, med utgangspunkt i klimafremskrivninger for det aktuelle området. Det må altså hentes inn klimaprognoser, som så omsettes i konkrete konsekvensvurderinger der det fremgår hvilke virkninger dette sannsynligvis vil ha på avløpsnettet lokalt. Det kan brukes modellberegninger eller andre verktøy/metoder i dette arbeidet. Dette må så tas med videre i planleggingen av avløpsanleggene, ved vurderinger som ligger til grunn for saneringsplanlegging og fremtidig utbygging og dimensjonering.

Her vil vi også gjøre oppmerksom på at det i byområder og fortettede områder der det etableres tette flater vil overvannet ikke kunne infiltrere naturlig, noe som kan skape problemer ved flomsituasjoner. Det må derfor tilrettelegges vannveier og infiltrasjonsarealer som har tilstrekkelig kapasitet til å ta unna de overvannsmengdene som normalt vil kunne oppstå ved kraftig nedbør eller i snøsmelteperioder. En forutsetning for å få til gode løsninger her er at kommunen har en god samordning mellom planetaten og VA-etaten slik at mulige alternativer kommer inn tidlig i planleggingen av nye utbyggingsområder.

I dette arbeidet bør man også vurdere forurensingsrisiko fra overvann fra områder med spesiell forurensningsbelastning, som sterkt trafikkerte arealer eller industriarealer. Det kan være aktuelt å sette krav om spesiell håndtering eller rensing av overvann fra slike områder.

Avvik 3   Miljørisikovurdering for avløpsanleggene er ikke tilfredsstillende

**Avvik fra   Vilkår 8 i tillatelsen
Internkontrollforskriften § 5 punkt 6 (vurdere risiko)**

Kommentar

Det er ikke utarbeidet en skriftlig miljørisikovurdering for miljøpåvirkning ved avløpsanleggene. Det er et krav i internkontrollforskriften at risikovurderinger skal inngå i internkontrollsystemet, og med tilhørende handlingsplaner for risikoreduserende tiltak.

Norsk Vann har på oppdrag fra Miljødirektoratet utarbeidet veilederen *Avløpsanlegg – Vurdering av risiko for ytre miljø (197-2013)*. Veilederen skal gi kommunene nødvendig støtte for å gjennomføre en risikovurdering som tilfredsstillende kravene i avløpsregelverket.

For øvrig henger dette arbeidet sammen med klimaplanlegging, da det fremtidige klimabildet vil være en naturlig del av en risikoanalyse.

Avvik 4   Kommunen overholdt ikke rensekravene for utslipp til vann i 2013

**Avvik fra   Vilkår 3 i tillatelsen
Forurensingsforskriften § 14-2 Definisjon av rensegrad
Forurensingsforskriften § 14-11 Prøvetaking
Forurensingsforskriften § 14-12 Analyse
Forurensingsforskriften § 14-13 Vurdering av analyseresultater**

Kommentar

Kravet om primærrensing gjelder for samtlige avløpsanlegg innenfor hele den sammenhengende tettbebyggelsen som utgjør Bodø by, fra Kvalvika til Støver (ihht tettstedskart fra Statistisk sentralbyrå <http://kart.ssb.no>).

Det vil være til sammen sju avløpsutslipp innenfor innfor denne sonen. Renseanleggene på Kvalvikodden, Skanseodden og Hammervika er nybygde, og tilrettelagt for primærrensing.

Det vil bygges ytterligere to nye anlegg i Stokkvika og Jensvollbekken. Her vil avløpene fra hhv Hunstadmoen I og II overføres, og avløpene fra Bodøsjøen og det gamle Nord-Norges Salgslag.

På Mørkved er det et eldre silanlegg som i dag er sterkt overbelastet da det har vært en kraftig utbygging i området. Det er planlagt å erstatte dette med et nytt renseanlegg.

Planleggingen og prosjekteringen av nye anlegg er forsinket da prosjektlederen for dette har hatt langtidsfravær. Det er forventet at bygging i Sokkvika vil starte opp i løpet av 2015 og arbeidet med de resterende anleggene vil følge etter dette.

På Alstad er det etablert en slamavskiller på ca 600 pe. Denne er tenkt beholdt. Det er mulig å oppnå primærrensing med slamavskillere, vi viser til rapporten *Primærrensing (TA-2088/2005)* utgitt av SFT, nå Miljødirektoratet. Slamavskilleren på Alstad må tilfredsstillende primærrensekravet for å kunne godkjennes. Dette må dokumenteres med prøveresultater, noe som ikke er gjort.

Det har vært gjennomført prøvetaking, og gjort analyser for de tre nyeste anleggene. Resultatene er imidlertid ikke systematisk sammenstilt, og kommunen har ikke oversikt over om kravene til rensing er overholdt for disse anleggene.

Det er gitt åpning for i forurensingsforskriften § 14-17 at Fylkesmannen kan gi utsettelse på renskrav inntil 31. desember 2015. Det er imidlertid gitt åpning i § 14-8 for at det kan gis midlertidig unntak i forkant av større ombygginger av avløpsanleggene. Det er gitt føringer fra Miljødirektoratet at Fylkesmannen skal følge opp fremdriftsplaner for utbygging av rensanlegg som en oppfølging av denne kontrollaksjonen. Vi ber derfor om at det legges frem planer for endelig oppfølging av kravene i forurensningsforskriften og utslippstillatelsen som en del av redegjørelsen etter tilsynet.

Avvik 5   Overløp av urensset kloakkvann håndteres ikke tilfredsstillende

**Avvik fra   Vilkår 2.1 i tillatelsen
Forurensingsforskriften § 14-5 Avløpsnett
Forurensingsforskriften § 14-11 Prøvetaking**

Kommentar

Overløp mangler utstyr som enten registrerer vannmengde eller tidsvarighet for overløp av urensset vann. Forurensingsutslipp av urensset vann via alle overløp blir ikke tallfestet enten ved utslippsmålinger, modellering eller annen beregning. Det er innført tidsmåling i på rensanlegg, men det mangler registreringer av øvrige overløp på avløpsnettet. På større pumpestasjoner er det montert varsel, men det er ikke overvåking på alle mindre pumpestasjoner. Driftsoperatører kjører ukentlige runder og kontrollerer disse.

Ved Hammervika tas overløpsbidraget med i beregningen av rensegrad. Ved Kvalvikodden og Skanseodden pumpes avløpsvannet til rensanlegget, og det er ikke etablert overløp her. Her må imidlertid bidrag fra overløp ved pumpestasjonen som forsyner rensanlegget regnes med.

Anmerkn. 1   Kommunen har ikke rapportert overvåking av resipienten

**Referanse   Vilkår 6 i tillatelsen
Forurensningsforskriften § 14-9 Overvåking**

Kommentar

Bodø kommune fikk fritak fra kravet om sekundærrensing, jf forurensningsforskriften § 14-8 i Fylkesmannens vedtak 25.03.2008. Som en forutsetning for å kunne gi unntak fra primærrensing er det krav om at kommunen skal gjennomføre en overvåking av resipienten ihht Miljødirektoratets veileder *Resipientundersøkelser i fjorder og kystvann* (TA-1890).

Det ble forklart under tilsynsbesøket at det er gjennomført overvåking. Resultatene for dette er imidlertid ikke rapportert til Fylkesmannen.

Det er ønskelig at data som fremskaffes fra undersøkelser skal registreres i databasen Vannmiljø. Data leveres på Vannmiljø's importformat som finnes på <http://vannmiljokoder.klif.no>. Data som legges inn her trengs ikke å rapporteres på annet vis.

Anmerkn. 2 Avviksbehandlingssystemet for avløpsanleggene er mangelfullt

**Referanse Internkontrollforskriften § 5 punkt 7 (forebygge overtredelser)
Forurensningsforskriften § 14-14 Varsling av overskridelse av rensekrav**

Kommentar

Bodø kommune bruker systemet Kvalitetslosen for avviksregistrering og -oppfølging. Systemet er nettbasert og alle ansatte har tilgang til å melde inn. Systemet er tilrettelagt for god oppfølging av lukking av avvik. Det blir imidlertid registrert lite miljørelaterte avvik, og det finnes åpenbart et forbedringspotensial her.

Avvikshåndtering er et av de mest sentrale elementene innenfor internkontrollen, og det er forventet at kommunen bruker dette aktivt i den daglige driften og oppfølgingen. F eks bør driftshendelser som overløp og uplanlagte utslipp og driftsstans registreres. Likeledes bør avvikende analyseresultater komme frem her i tillegg til andre miljørelaterte hendelser.

Det må også finnes et godt system for oppfølging av registrerte avvik, der det kommer frem hvordan den enkelte hendelsen er fulgt opp. Samt at det innarbeides rutiner slik at Fylkesmannen varsles dersom rensekravet overskrides med mer enn 100 %.

For å få et levende internkontroll-/avvikssystem er det viktig at det er synlig for den enkelte ansatte. Det må gis opplæring i bruken av systemet, slik at alle ansatte er fortrolig med å melde inn avvik. Det må være tema på interne møter og i den daglige dialogen hvilke type avvik som skal føres og at det faktisk gjøres. Det er også viktig at den som har meldt inn avvik får tilbakemelding om oppfølgingen. Dersom man aldri hører noe forsvinner raskt motivasjonen for å bruke systemet.

Anmerkn. 3 Akkreditert prøvetaking er ikke innført ved avløpsanleggene

Referanse Forurensningsforskriften § 14-11 Prøvetaking

Kommentar

Akkreditert prøvetaking er ikke implementert for andre renseanlegg enn Hammervika, og det er ikke gitt dispensasjon eller utsettelse for dette.

Ved Kvalvikodden og Skanseodden var det nødvendig å gjennomføre ombygginger for å tilfredsstille kravene fra Norsk Akkreditering. Det er forventet at akkreditering for disse vil oppnås i løpet av året.

Akkreditering for de øvrige renseanleggene avhenger naturlig nok av ferdigstilling av disse. Dersom kommunen ønsker å beholde slamavskilleren på Alstad, forutsetter dette at det gis dispensasjon fra kravet om akkreditert prøvetaking for dette anlegget. Søknad om dette oversendes Miljødirektoratet via Fylkesmannen.

GEBYR

Fylkesmannen er pålagt å kreve inn gebyr ved tilsyn i henhold til *forskrift om begrensning av forurensning* (forurensningsforskriften) kapittel 39 *gebyr til statskassen for arbeid med tillatelser og kontroll etter forurensningsloven*. Gebyr for virksomheter med tillatelse fastsettes ut fra risikoklasse.

Bodø kommunes avløpsanlegg er plassert i risikoklasse 2. Dette innebærer at kommunen skal betale kr 15 600,- i gebyr for tilsynet, jf forurensningsforskriften § 39-6 om gebyr for kontroll av inntil en dags varighet i virksomheter med tillatelse. Fylkesmannen vil oversende opplysninger om kontrollen til Miljødirektoratet, som vil stå for innkreving av gebyret.

SAKSOPPLYSNINGER OG KLAGEADGANG

Vi ber i første omgang om en redegjørelse for hvordan kommunen vil følge opp de avvikene og anmerkningene som er registrert. Vi gjør oppmerksom på at dersom vi finner det nødvendig kan det i vår videre oppfølging bli gitt pålegg om gjennomføring av tiltak.

Det gis en **frist på 14 dager** fra dette brevet er mottatt til å kommentere tilsynsrapporten. Etter denne fristen vil rapporten anses som endelig.

Vedtaket kan påklages til Miljødirektoratet av sakens parter eller andre med rettslig klageinteresse **innen 3 uker** fra det tidspunktet underretning om vedtaket er kommet fram til vedkommende part. En eventuell klage skal angi det vedtaket som det klages over, og den eller de endringer som ønskes. Klagen bør begrunnes, og andre opplysninger av betydning for saken bør nevnes. Klagen skal sendes til Fylkesmannen i Nordland, 8002 Bodø.

En eventuell klage fører ikke til at iverksettelsen av vedtaket utsettes. Fylkesmannen eller Miljødirektoratet kan etter anmodning, eller av eget tiltak beslutte at vedtaket ikke skal iverksettes før klagefristen er ute eller klagen er avgjort, jf forvaltningsloven § 42. Avgjørelsen av spørsmålet om iverksettelse kan ikke påklages.

Med hilsen

Sten D. Bruaas (e.f.)
fungerende seksjonsleder

Hege Rasmussen
senioringeniør

Dette brevet er godkjent elektronisk og har derfor ikke underskrift.